

КОРПОРАТИВНИЙ ДОГОВІР У РЕГУЛЮВАННІ ВІДНОСИН ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

УДК 347.72

До 23.03.2017 року якісь конкретні норми на рівні законодавства, які б стосувались корпоративних договорів містились тільки в частині 7 статті 29 Закону України про Акціонерні товариства (далі – ЗУ «про АТ») де вказувалось, що: «статутом товариства може бути передбачена можливість укладення договору між акціонерами, за яким на акціонерів покладаються додаткові обов'язки, у тому числі обов'язок участі у загальних зборах, і передбачається відповідальність за його недотримання». Зрозуміло що цієї норми було абсолютно недостатньо, а ділова практика з приходом іноземного капіталі і зарубіжних інвесторів потребувала більш гнучких механізмів врегулювання корпоративних відносин аніж статут. Була потреба в прийнятті відповідної нормативної бази і з'явилося відразу декілька проектів законів, які передбачали конструкцію корпоративного договору.

Першим з цієї метою був прийнятий ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів». Він нормативно врегулював новий вид корпоративного договору для АТ і ТОВ, шляхом внесення змін в ЗУ «Про АТ» і ЗУ «Про господарські товариства», в кожен з яких було додано практично по ідентичній парі з двох статей. Тобто законодавець вирішив передбачити певну форму корпоративних договорів для двох найбільш популярних організаційно-правових форм господарських товариств в Україні. А для забезпечення можливості реалізації положень стосовно корпоративних договорів було внесено цілий ряд змін в Цивільний Кодекс (далі – ЦК), зокрема: стосовно безвідкличної довіреності (ч.4 ст.249); було визначено негативне зобов'язання (ст.509); відбулась адаптація загальних умов виконання зобов'язання до специфіки корпоративних дого-

ворів (ч.2 ст.526); передбачено додаткові правові наслідки у випадку порушення зобов'язання за корпоративним договором (ч.2 ст.611); забезпечена можливість придбання права на одностороннє розірвання договору (ст.658-1);

Передбачення всіх цих норм створило належне підґрунтя на рівні загальних положень про зобов'язання і договори Цивільного кодексу для здатності корпоративних договорів функціонувати. Разом з цим прийняття ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – ЗУ «Про ТОДВ») від 06.02.2018 року, стаття 7 якого передбачила корпоративний договір як самостійну договірну конструкцію, призвело до втрати чинності тих самих двох статей (51-1 і 51-2) ЗУ «Про господарські товариства», що стосувались договору про реалізацію прав учасників (засновників) товариства з обмеженою відповідальністю.

В результаті хоч і з'явилась важлива для українського законодавства новела, проте виникла й значна невизначеність стосовно суті нової договірної конструкції, її місця і співвідношення з іншими поняттями, які мають схожу правову природу. В зв'язку з вищенаведеним дане поняття потребує належного наукового осмислення, що й буде зроблено в даній статті.

Визначення ролі і місця корпоративного договору в регулюванні відносин між учасниками товариства, його генезис, правова природа і власне саме поняття є предметом наукового дослідження таких вітчизняних вчених, як М. К. Галянтича, В. А. Васильєвої, В. В. Васильєвої, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Л. В. Сіщук, М. М. Сигидин, Л. М. Дорошенка, Ю. М. Юркевича та інших. Проте конкретним актуальним новелам законодавства достатня увага приділена не була, що і викликає необхідність здійснення їх ґрунтовного аналізу.

В зв'язку з прийняттям ряду законів, які ввели нові для корпоративного законодавства поняття, актуальним є питання про співвідношення поняття корпоративного договору з такими поняттями як корпоративний правочин, акціонерна угода, договір між акціонерами, договір про реалізацію прав учасників (за-

сновників) товариства з обмеженою відповідальністю. Стосовно співвідношення з поняттям корпоративного правочину, то корпоративний договір між учасниками ТОВ не слід вважати двох чи багатостороннім корпоративним правочином. А, наприклад, дії юридичного чи фактичного характеру, що вчиняють сторони на виконання прав та обов'язків, що випливають з корпоративного договору будуть вже односторонніми корпоративними правочинами [1, с.108]. Обґрунтування досить просте, корпоративний договір визначений в ст.7 хоч і впливає на оборотоздатність корпоративних прав, проте ми побачимо далі, що він не може самостійно породжувати нових корпоративних прав чи обов'язків, інших ніж ті, що покладені на учасника статутом чи законом.

Говорячи про співвідношення корпоративного договору і значного правочину визначеного ст. 44 ЗУ Про ТОВД, при цьому не вдаючись до аналізу значних правочинів які існують ще й для акціонерних товариств, варто чітко розмежовувати ці поняття насамперед за предметом і правовою природою. Адже предметом значного правочину є майно, роботи та послуги, а вартість предмета може закріплюватись у конкретному відсотковому відношенні до відповідного майнового показника. А значним правочином може вважатись лише такий, що спрямований на розпорядження майном товариства [2, с.15]. Предметом же корпоративного договору виступають щонайменше умови або порядок реалізації прав і повноважень учасників товариства. При цьому корпоративний договір є домовленістю учасників товариства, з метою координації виключно своєї діяльності, а значний правочин вчиняється на підставі рішення загальних зборів чи іншим чином, визначеним статутом. Тому ми вважаємо, що хоча і корпоративний договір, і значний правочин відносяться до не односторонніх корпоративних правочинів, проте є різними за своєю суттю і спрямуванням корпоративними правочинами.

Тепер можна детальніше зупинитись на співвідношенні понять корпоративного договору з акціонерною угодою. Варто розпочати з зауваження позиції А.С. Довгєрта, який ототожнює акціонерні угоди, під якими він має на увазі західні «shareholders»

agreements», з договорами між акціонерами [3, с.11]. Ми вважаємо, що з врахуванням змін, які були внесені до ЗУ про АТ, на даний момент вже варто чітко розмежовувати аналізовані раніше в доктрині акціонерні угоди (shareholders' agreements) з новелою ЗУ про АТ у вигляді договору між акціонерами (положення ч.7 статті 29, які були виключені, ми аналізувати не будемо). Це відмежування було дуже чітко проведено саме по предмету договору між акціонерами в статті Дорошенком Л.М., де проводяться паралелі з англійською моделлю і вказується на дуже суттєві відмінності [4, с.50].

Говорячи про співвідношення корпоративного договору взагалі варто зауважити, що дане поняття є родовим і аж ніяк не обмежується одним тільки поняттям акціонерної угоди «shareholders' agreement» яке в основному й аналізувалось в доктрині. Що вказується і в інших актуальних працях присвячених корпоративному договору [5, с.50]. Це ми побачимо далі, під час детальнішого аналізу зарубіжних моделей корпоративних договорів.

Аналізуючи новели законодавства про корпоративний договір варто звернути увагу на зарубіжні моделі корпоративних договорів, їх види та нормативне регулювання. Оскільки, саме в англо-американському праві вони вперше з'явилися, а державами-представниками романо-германської правової системи в більшості не сприймалися чи широко не використовувалися до 70-80х років ХХ ст. [6, с.21]. А дослідниками цілком обґрунтовано вказується на наявність двох історично сформованих моделей корпоративних договорів: першої — широкої, властивої англо-американській правовій системі, що включає угоди про порядок голосування, угоди про заснування голосуючого трасту, угоди про обмеження права розпорядження акціями, які укладаються учасниками як публічних, так і приватних господарських товариств, а також угоди про порядок корпоративного управління, що укладаються учасниками приватних господарських товариств, і другої — обмеженої, характерної для континентальної правової системи, що включає тільки угоди про порядок голосування і уго-

ди про обмеження прав розпорядження акціями [6, с.23]. Хоча друга й з можливими варіаціями, залежно від конкретної країни, наприклад угодами про голосування заставодержателя за акціями, що знаходяться в заставі, від імені заставодавця в Німеччині [7].

В Україні законодавець Законом про ТОВ визначив, що корпоративним договором учасники товариства зобов'язуються реалізовувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації. При цьому корпоративний договір може передбачати умови або порядок визначення умов, на яких учасник має право або зобов'язаний купити або продати частку у статутному капіталі і визначати випадки, коли таке право або обов'язок виникає. Виникає запитання про те, наскільки ці конкретні положення відповідають зарубіжній практиці, зокрема в державах, де інститут корпоративного договору виник й видозмінювався. Загалом корпоративні договори в англо-американській правовій системі розмежовуються на угоди про заснування голосуючого трасту (voting trust agreements), угоди про порядок голосування (voting agreements), угоди про обмеження права розпорядження акціями (pooling agreements), характерні для публічних і приватних компаній, та угоди про порядок корпоративного управління (shareholders' agreements), сфера застосування яких локалізована лише у приватних компаніях [6, с.20]. Для кращого розуміння новели вітчизняного законодавства ми спробуємо провести паралелі між нею і видами корпоративних договорів в англо-американській правовій системі.

Безвідклична довіреність, яка передбачена статтею 8 Закону про ТОДВ, безсумнівно є законодавчо передбаченим механізмом забезпечення голосування певним чином. Наприклад в США офіційним коментарем до Модельного закону про бізнес-корпорації рекомендується видача довіреності на голосування у випадку укладення voting agreements. А за відсутності такого прописаного механізму у випадку якщо акціонер (учасник) проголосував всупереч умовам договору суд може врахувати ці голоси як такі, що віддані у відповідності до договору [1, с.139]. Разом з цим

в романо-германській правовій системі корпоративний договір, який зобов'язує акціонерів голосувати певним чином просто не має юридичної сили щодо дійсності рішень загальних зборів [6, с.20]. Як ми бачимо, на відміну від англо-американської системи, в нашій правовій системі варіант з врахуванням голосів навряд чи можливий, тому законодавець логічно передбачив механізм довіреності окремою статтею Закону. Тому ми констатуємо, що вітчизняний корпоративний договір може набирати форму й угоди про порядок голосування (voting agreements), якщо проводити паралелі. Разом з цим на підставі аналізу ч.1 і ч.3 ст.7 Закону, зокрема положення про те, що учасники товариства зобов'язуються реалізовувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації, ми робимо висновок про те, що вітчизняний корпоративний договір включає і угоду про обмеження права розпорядження акціями (pooling agreements).

Стосовно угоди про заснування голосуючого трасту (voting trust agreements), то тут є певна специфіка, пов'язана з реєстрацією, зберіганням таких угод чи обмеженням строком дії, яка передбачається, наприклад, в США §7.30 Модельного закону про бізнес-корпорації [8]. Отже, говорити про можливість існування цієї моделі корпоративного договору в Україні поки не доводиться.

А тепер ми детально проаналізуємо правову природу угоди про порядок корпоративного управління (shareholders' agreements) і чи передбачають нові положення в законодавстві можливість укладення такого типу корпоративного договору. Згідно §7.32 того ж Модельного закону про бізнес-корпорації shareholders' agreements має бути підписаний всіма акціонерами, та або включається до статуту корпорації, або його зміст розкривається перед корпорацією. Згідно з статтею 17 Британського Закону про компанії (Companies Act) серед установчих документів компанії є не тільки статут але й деякі рішення акціонерів і корпоративні договори. Сам корпоративний договір у закритих компаніях може містити положення відмінні від положень статуту чи містити застереження про перевагу договірних умов над статутними, в такому випадку він укладається всіма акціонерами. А

згідно з статтею 30 копія корпоративного договору, який приймається всіма учасниками, направляється державному реєстратору протягом 15 днів, передбачається відповідальність за порушення цього положення [9]. Як ми бачимо, укладення такого договору традиційно припускається між всіма акціонерами і він при цьому є субсидіарним установчим документом. А в його предмет можуть включатись скажемо питання: про віднесення до компетенції загальних зборів питань, що не належать до неї відповідно до закону; про інший від передбаченого законом порядок скликання чи проведення загальних зборів; інші строки для внесення додаткових вкладів і велика кількість інших питань, які були визначені статутом чи не були визначені в ньому. Тобто для того, щоб говорити про корпоративний договір саме як субсидіарний установчий документ близький до англо-американської угоди про порядок корпоративного управління (shareholders' agreements), необхідно щоб в ній щонайменше можна було визначати положення, які традиційно можуть додатково міститись в статуті, тобто питання пов'язані якщо не з структурою органів управління, то хоча б з їх компетенцією.

Говорячи про корпоративний договір передбачений статтею 7 ЗУ про ТОДВ, то хоч предмет договору конкретно не визначений в законі, ми могли би говорити про те, що цей договір є чітко акцесорним договором, який укладається на основі статуту й не суперечить йому. Проте законодавець вказав виняток стосовно цього в ч. 8 ст. 20 Закону, де вказується, що переважне право учасника товариства не застосовується у разі, якщо це передбачено корпоративним договором, стороною якого є такий учасник.

Не вдаючись поки до детального аналізу цього положення, а просто відмічаючи його наявність, ми можемо стверджувати, корпоративний договір за ст.7 Закону про ТОДВ не охоплює англо-американську модель угоди про порядок корпоративного управління (shareholders' agreements). Тобто ми бачимо, корпоративний договір, який наявний в статті 7, не є тим родовим поняттям, яке охоплювало би всі види західних корпоративних договорів, це дещо нова субстанція, яка з однієї сторони є і про ре-

алізацію прав (угода про порядок голосування - voting agreement) і при цьому є і про обмеження реалізації прав (угода про обмеження права розпорядження акціями - pooling agreement). Тобто предметом корпоративного договору за ст. 7 є визначення порядку реалізації корпоративних прав учасниками.

В такому випадку, ми повертаємось до статті 51-1 ЗУ «Про Господарські товариства», яка втратила чинність з прийняттям ЗУ про ТОДВ, вона передбачала договір про реалізацію прав учасників (засновників) товариства з обмеженою відповідальністю. По суті це був вид корпоративного договору, який охоплював і «voting agreement» і «pooling agreement» з англо-американської системи права. Називаючи даний вид корпоративного договору законодавець логічно вийшов з його предмета, яким є визначення порядку реалізації корпоративних прав. Тому співвідносячи корпоративний договір, передбачений статтею 7, з договором про реалізацію прав учасників (засновників) товариства з обмеженою відповідальністю варто констатувати, що це однакові договори за конструкцією і практично ідентичні за суттю, тільки останній був детальніше прописаний, наприклад містив положення стосовно інформування ТОВ про його укладення і інше.

Підсумовуючи вище викладене варто висловити пропозицію стосовно зміни назви конструкції договору передбаченого ст. 7 на договір про реалізацію прав учасників (засновників) товариства. Адже корпоративний договір є родовим поняттям, а ст. 7 передбачає укладення тільки певного виду корпоративного договору. Закінчуючи цю частину хотілось б відмітити, що пропозиції стосовно схожої зміни висловлювались в науці ще до прийняття ЗУ про ТОДВ, проте почуті не були [10, с. 91]

Хотілося б коротко зачепити і питання, чому поняття й регламентація корпоративного договору не були відображені в нормах ЦК. Адже, як пропонувалась деякими науковцями, можна було доповнити главу 77 §1 статтею, що була б присвячена корпоративному договору [11, с.211]. Стосовно цієї пропозиції хочеться навести твердження Васильєвої В.А. про те, що зобов'язання, що виникають з корпоративного договору, можуть носити акцесор-

ний характер щодо статуту, тоді як договір про спільну діяльність є самостійним видом, який має господарську (майнову) мету [1, с.108]. Враховуючи ці позиції вважаємо, що незважаючи на схожість корпоративних договорів з договорами про спільну діяльність, внесення відповідних норм до цієї конкретної глави було б дещо дискусійним. Тому якщо й визначати корпоративний договір на рівні ЦК, то доцільніше було б зробити це шляхом створення окремої глави з відповідною назвою.

При цьому поки найбільш доцільною вважаємо позицію, відповідно до якої в ЦК необхідно визначити тільки загальні гарантії укладення корпоративних договорів, що й було зроблено законодавцем шляхом внесення змін і доповнень до загальних положень про зобов'язання і договори. А в окремих законах, з врахуванням специфіки конкретної організаційно-правової форми, врегульовувати конкретні види корпоративних договорів, як це було з договором між акціонерами й договором про реалізацію прав учасників (засновників) товариства з обмеженою відповідальністю, або схожим чином.

Тепер варто здійснити співвідношення статуту та корпоративного договору, оскільки вже висловлюються позиції стосовно можливості невідповідності корпоративного договору статуту товариства [5, с.52]. Робиться такий висновок на підставі аналізу положень власне ч.3 ст.7, а також статті 20 Закону, яка визначає порядок реалізації переважного права учасника товариства на купівлю частки у статутному капіталі. Частина 6 даної статті визначає, що статутом товариства може бути передбачений інший порядок реалізації переважного права учасника товариства з обмеженою відповідальністю чи порядок відмови від такого права. Також в статуті можна вказати, що таке право взагалі не застосовується. Разом з цим ч.8 статті говорить, що переважне право учасника не застосовується у разі, якщо це передбачено корпоративним договором, стороною якого є такий учасник. Аргументується можливість порушення цими нововведеннями принципу верховенства права і вказується, що доцільно детально окреслити обмеження договірної свободи шляхом закріплення у нормах кор-

поративного законодавства положення про те, що договір не повинен суперечити нормам закону та статуту товариства [5, с.52].

З таким висновком на основі аналізу цих положень погодитись досить складно. Навіть якщо ми упустимо положення ст. 117 ЦК, разом з тим п.1 ч.1 ст. 6 Закону про ТОДВ імперативно вказує, що учасники товариства зобов'язані дотримуватись статуту, а ч. 2 цієї статті додає, що учасники можуть мати обов'язки, встановлені законом та статутом товариства. Виходячи з цього логічним видається тлумачення, відповідно до якого учасники корпоративного договору можуть відступати від статуту тільки у випадках прямо передбачених Законом про ТОДВ. Тобто він може суперечити статуту тільки у випадках, прямо передбачених законом, тобто тільки стосовно передбачення умови або порядку визначення умов, на яких учасник має право або зобов'язаний купити або продати частку у статутному капіталі, визначати випадки, коли таке право або обов'язок виникає, а також стосовно не застосування переважного права учасника товариства. При цьому положення статуту будуть обов'язковими для всіх учасників ТОВ, а для учасників корпоративного договору можуть бути необов'язковими (заміненими) в частині, переданій законодавцем на їх вільний вибір, як учасників конкретного корпоративного договору, які діють з певним спільним інтересом.

Також тут варто вказати і на те, що корпоративний договір (в розумінні ст.7) у визначеному законодавцем варіанті не може впливати на права і обов'язки третіх осіб, в тому числі майбутніх учасників товариства, що впливає з загальних положень про зобов'язання. З цим і пов'язана його обов'язкова відповідність статуту і неможливість змінювати ним корпоративну структуру чи порядок прийняття корпоративних рішень.

Розкриваючи тезу про те, чому ж корпоративний договір займає особливе місце в регулюванні відносин ТОВ нам варто спочатку коротко звернутись до загальних особливостей корпоративних прав як таких.

Відповідно до положень ГК України однією з базових ознак корпоративних прав є забезпеченість трьома правомочностями,

зокрема правомочністю участі в управлінні цією господарською організацією, отримання дивідендів і можливість отримати активи господарської організації в разі її ліквідації (стаття 167). При цьому в науці відмічається, що на відміну від інших об'єктів цивільних прав, оборотоздатність корпоративних прав визначається не лише законом, окрім нього щонайменше ще: 1) локальними корпоративними актами; 2) корпоративними правочинами; 3) корпоративним договором [12, с.57]. Тут варто зауважити, що зміна локальних корпоративних актів, у випадку потреби адаптуватись до поточних потреб чи проблем ТОВ, може бути процесом досить довготривалим і складним, якщо взагалі можливим. Під корпоративними правочинами, в тому розумінні яке наводить автор, варто розуміти односторонні корпоративні правочини, наприклад, заяву про вихід з товариства. Тобто їх вплив на діяльність ТОВ є доволі невеликим, а суть простою.

Разом з цим вже корпоративний договір виступає ефективним регулятором відносин, які складаються стосовно діяльності ТОВ, оскільки є результатом погодженої волі сторін з метою досягнення конкретних цілей, при цьому відображаючи поточний стан речей в момент укладення. Разом з цим він може містити положення, які дозволяють учасникам змінювати свою поведінку в залежності від наявної ситуації, яка склалась під час діяльності ТОВ.

Тут варто зауважити ряд ознак корпоративного договору. Першою характерною ознакою є те, що укладення і виконання такого договору не тільки безпосередньо впливає на учасників договору, такий договір неминуче опосередковано впливатиме на саме ТОВ і його учасників, які будь-якого відношення до укладення корпоративного договору не мали і, як ми дізнаємось далі, можуть взагалі не знати про сам факт укладення корпоративного договору.

Також однією з основних ознак корпоративного договору є його мета, якою є той бажаний результат для досягнення якого сторони власне й об'єднуються і узгоджують свої позиції й бачення стосовно діяльності ТОВ.

Стосовно предмета корпоративного договору варто зазначити, що відсутність його чіткого законодавчого визначення може призвести до певних побоювань учасників товариств стосовно укладення на цьому початковому етапі входження законодавчо визначеного корпоративного договору в широку практику застосування. Це може відбуватись через відсутністю точного розуміння того, які положення все ж можна внести в корпоративний договір. Адже, скажемо, порядок корпоративного управління, який зазвичай є предметом корпоративних договорів в англо-американській правовій сім'ї, в континентальній системі і Україні визначається законом й, в ряді передбачених знову ж таки законом випадків, статутом, тому не може бути предметом корпоративного договору. Тобто поки точно не зрозуміло, як складеться судова практика і які умови будуть в подальшому визнаватись недійсними. Тому завданням в першу чергу доктрини, в тому числі й даної статті, є спробувати визначити і чи принаймні окреслити не тільки предмет, але в загалом коло питань і положень, які можна визначити і включити в корпоративний договір між учасниками ТОВ.

Така значуща роль доктрини і в подальшому судової практики пояснюється тим, що виходячи з досвіду переважної більшості зарубіжних країн, врегулювати законодавчо положення корпоративних договорів неможливо та й недоцільно, оскільки діє принцип свободи договору. А встановлення переліку конкретних питань, які можуть бути предметом корпоративного договору, може розумітись таким чином, що інші питання охоплюватись ним не можуть. З таким явищем, зокрема, зіткнулись російські юристи після законодавчого врегулювання корпоративного договору [13, с.21]. Тому хотілося б уникнути аналогічних помилок у розумінні суті і можливих положень корпоративного договору українськими правниками.

Стосовно конкретних прикладів можливого використання даного корпоративного договору для ефективного регулювання відносин в товаристві можна взяти випадки, коли матиме місце безвихідна ситуація, або так званий «deadlock». Це пагова ситуація, коли учасники не можуть досягнути консенсусу з будь-яко-

го ключового питання діяльності товариства і при цьому жодний учасник або жодна з груп учасників, що діють спільно, не може забезпечити необхідну кількість голосів для ухвалення остаточного рішення. І хоча «deadlock provision» бере свій початок з англо-американської системи права, їх широко використовують і в континентальній Європі [13, с.17]. Тепер же цей інструмент можна широко використовувати і у вітчизняній практиці корпоративного управління.

Положення корпоративного договору про вихід з безвихідних ситуацій структуруються таким чином: визначаються умови, за яких виникають підстави для застосування механізму deadlock; встановлюється певне число засідань відповідного органу товариства, після проведення яких, якщо рішення так і не прийнято, виникає безвихідна ситуація; письмове формулювання сторонами, які опинилися у безвихідній ситуації, своїх позицій і розбіжностей щодо спірного питання, після чого учасники (їхні представники) намагаються знайти вихід з положення, в тому числі з можливим залученням посередників; якщо ситуація не вирішилась, то застосовується один з загальноприйнятих механізмів для врегулювання такого роду ситуацій: голландський аукціон, техаська перестрілка, російська рулетка, стримуючий метод, поділ компанії і інші механізми [13, с.18].

Отже, на основі викладеного можна зробити ряд висновків : 1) в Україні знайшла своє закріплення обмежена або континентальна модель корпоративних договорів, предметом якої є визначення порядку реалізації корпоративних прав, а не порядок корпоративного управління; 2) Поняття корпоративного договору є родовим, тому в ст. 7 ЗУ про ТОВ його варто замінити на договір про реалізацію прав учасників товариства з обмеженою відповідальністю; 3) Корпоративний договір все ж має акцесорний характер і не повинен суперечити положенням статуту; 4) Закріплення поняття і загальних положень про корпоративний договір на рівні ЦК було б недоцільним; 5) Корпоративний договір є ефективним інструментом за допомогою якого учасники товариства можуть відстоювати свої інтереси.

1. Васильєва В. А. *Корпоративні правочини: питання кваліфікації. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Випуск 27. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. С. 104 – 110.*
2. Беяневич О. А. *Про предмет значного правочину. Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства : Збірник наукових праць за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 жовтня 2018 р., м.Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. – Івано-Франківськ, 2018. С. 15 – 19.*
3. Довгерт А. С. *Акціонерні угоди в міжнародному приватному праві. Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин : збірник наукових праць за ред. В. В. Луця. – К. : Ред. журн. «Право України», 2013. – С. 11 – 15.*
4. Дорошенко Л. М. *Предмет договору між акціонерами товариства в законодавстві України та англійському праві. Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства : Збірник наукових праць за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 жовтня 2018 р., м.Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. – Івано-Франківськ, 2018. С. 50 – 53.*
5. Сіцук Л. В. *Корпоративний договір: новели законодавства. Приватне право і підприємництво. 2018. №10. С.49 – 54.*
6. Юргелевич С. В. *Зарубіжні моделі корпоративних договорів. Вісник центру комерційного права. 2016. № 49. С.18 – 23.*
7. Roth M. *Shareholders’ Agreements in Listed Companies: Germany, 2013. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2234348*
8. *Model Business Corporation Act (2016 Revision): Official Text with Official Comment & Statutory Cross-References [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/business_law/corplaws/2016_mbca.pdf*
9. *Companies Act 2006 [Закон про компанії] [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>*

10. Юркевич Ю. М. *Правова природа договору про реалізацію прав та виконання обов'язків між засновниками (учасниками) господарських товариств. Підприємництво, господарство і право. 2017. №1. С. 88 – 91.*
11. Сигидин М. М. *Корпоративний договір: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. 12. 00. 03. Івано-Франківськ, 2016. 236 с.*
12. Бутрин-Бока Н. С. *Правочин як підстава виникнення та припинення корпоративних прав: монографія / Н. С. Бутрин-Бока. – Тернопіль ТНЕУ, 2016. 184 с.*
13. Юргелевич С. В. *Основний зміст корпоративних договорів у зарубіжній практиці. Вісник центру комерційного права. 2016. №50. С.16 – 21.*

Лукашов Р. С. Корпоративний договір у регулюванні відносин товариства з обмеженою відповідальністю

В статті розглядаються наукові погляди на правову природу корпоративного договору, а також визначається його роль в якості регулятора відносин господарських товариств. Досліджується походження, поняття, зміст і загалом особливості, притаманні даній договірній конструкції. Піддаються аналізу як спроби адаптації цього механізму вітчизняним законодавцем так і актуальні нормативні положення.

Ключові слова: корпоративний договір, договір про реалізацію прав учасників товариства з обмеженою відповідальністю, учасник, товариство з обмеженою відповідальністю.

Лукашов Р. С. Корпоративный договор в регулировании отношений общества с ограниченной ответственностью

В статье рассмотрены научные взгляды на понятие и правовую природу корпоративного договора, заключаемого между участниками юридического лица корпоративного типа, а также проанализированы новеллы законодательства относительно определения понятия корпоративного договора, заключаемого между участниками общества с ограниченной ответственностью.

Ключевые слова: корпоративный договор, корпоративные права, участник, общество с ограниченной ответственностью.

Lukashov R. S. Corporate agreement in the regulation of relations of a limited liability company

The article is devoted to the theoretical and legal analyses of the place of a corporate agreement in the system of civil contracts. The article identifies the key factors that justify a separate place of the corporate agreement among existing contractual structures of civil law.

The article deals with scientific views on the concept and legal nature of the corporate agreement, outlines the subject of the corporate agreement, which is concluded between the participants of the legal entity of corporate type, as well as analyzed the latest legislation on the definition of the concept, subject and content

of the corporate agreement, which is concluded between the members of the limited liability company.

Keywords: corporate agreement, corporate rights, participant, limited liability company, corporate law, cooperation agreements.